

SPOROČILO ZA MEDIJE

SLAVA VOJVODINE KRANJSKE

**Tiskovna konferenca ob izidu drugega dela
prvega integralnega prevoda.**

**Sreda, 2 marca 2011, ob 19. uri,
na Teološki fakulteti, Slovenska 17**

Dejstvo, da smo v Sloveniji po dolгих 321 letih dobili zdaj že drugi del slovenskega prevoda Slave vojvodine Kranjske, ki bo dokončno prevedena jeseni 2012, vse sodelujoče pri tem projektu navdaja s ponosom in optimizmom. Z optimizmom zato, ker bo tako častitljivo in veliko delo končno na voljo vsem slovensko govorečim, in s ponosom, ker vsi odzivi na prvi del prevoda kažejo, da se je s Slavo, poleg Valvasorja, v slovensko zgodovino za vse večne čase vpisal tudi pričujoči prevod. Ime barona Janeza Vajkarda Valvasorja, ki je živel pred dobrimi tremi stoletji, bo tako še bolj vtisnjeno naš spomin in zavest. Njegova Slava predstavlja neprecenljivi del nacionalne kulturne dediščine in se smatra kot zibelka naše kulture. In prav zato je ta prevod že dobil častno mesto na knjižnih policah mnogih Slovencev.

Toda s čim si je Valvasor res zaslužil to vlogo in svoje častno mesto? Kaj se skriva v njegovi Slavi? Zakaj je Slava citirana tako kot nobeno drugo besedilo? Kako, da je Valvasor vedno bil - in je še danes – nadvse priljubljeno branje ljudi, ki niso poklicni zgodovinarji? Kako vedno znova in znova navdihuje umetnike in znanstvenike? Kratkih odgovorov na ta vprašanja ni, na večino pa si bo moral bralec odgovor nanje poiskati sam ob zanimivem, napetem, hudomušnem in zabavnem branju tega neprecenljivega Valvasorjevega dela.

Pri prevajanju iz nemščine 17. stoletja, napisane v gotici, so prevajalci upoštevali, da je Valvasor pisal v jeziku svojega časa in za svoje sodobnike, zato so prevajali v jezik, ki ga razume sodobni bralec in ga niso dodatno arhaizirali, baročno patino besedila, duh in miselni tok tistega časa pa so ohranili z ohranjanjem skladnje, množice pridevnikov in prislovov ter neskončnih baročnih podredij izvirnega besedila. A samo kdor pozna izvirnik, se zaveda, koliko ovir morajo premagovati prevajalci. Eden izmed razlogov, zakaj je bila Slava do sedaj še neprevedena, je bil ta, da je za tak projekt potrebno sodelovanje ogromnega števila strokovnjakov: etnologov, teologov, geografov, zgodovinarjev, in še mnogih drugih. Debenjakovi so večino orehov strli sami, kar je skoraj nepredstavljivo; njihovo vztrajno delo, ki sta ga vodili polihistorsko znanje in veliko ljubezni, pa so ustvarili nesporni prevajalski presežek. Še posebej pa smo veseli, da nam pri nekaterih problemih, ki se pojavijo pri prevajanju, z največjim veseljem, ko zvejo, za kaj se gre, pomagajo strokovnjaki in institucije po celi Sloveniji, tudi Hrvaški in Avstriji, poleg njih pa so nam pri iskanju na terenu pomagali tudi lokalni poznavalci geografije in zgodovine, kmetje, lovci, šole, župniki,

ZAVOD DEŽELA KRANJSKA

Matična št.: 3422348, ID DDV: SI14430517, Številka transakcijskega računa: SI56 3300 0000 2876 623
www.slava-vojvodine-kranjske.si

Celoten prevod Slave vojvodine Kranjske bo izšel do leta 2012, in sicer v štirih knjigah, ki jih bo dopolnila peta knjiga s spremnimi študijami in kazali.

Ekipa:

- prof. Doris Debenjak, prevajalka iz nemščine
- prof. dr. Božidar Debenjak, prevajalec iz nemščine
- dipl. ing. Primož Debenjak, prevajalec iz nemščine
- prof. dr. Aleš Maver, prevajalec iz latinščine
- Branko Madžarevič, prevajalec iz francoščine
- prof. Andreja N. Inkret, prevajalka iz stare grščine
- dr. Klemen Jelinčič Boeta, prevajalec iz hebrejščine
- Tina Perić, prevajalka iz hrvaščine
- Pesmi so prepesnili: Ervin Fritz, Andrej Perhaj, prof. dr. Božidar Debenjak, Mojca Savski, Tomaž Čeč
- Mojca Savski, lektorica
- Stanka Golob, strokovnjakinja za antikvarno gradivo
- Špela Andolšek in Igor Žgajnar, Studio Ma3ca, grafično oblikovanje in prelom
- Anamarija Babič, Nuša Dedo - Lale, kaligrafija
- Gorenjski tisk d.d. - tisk
- mojster Milan Mrzel – ročna vezava
- Tomaž Čeč, pobudnik, organizator in tehnični urednik

Prestižne knjige vsebinsko in oblikovno ohranjajo vse lastnosti izvirnika. Zaradi vseh dosedanjih sklicevanj in citiranj izvirnika Slave vojvodine Kranjske smo ohranili Valvasorjevo originalno paginacijo strani, ki se v prevodu vsebinsko pokrivajo z izvirnikom. Ohranili smo inicialke tistih dob, množico različnih fontov ter njihovih velikosti, dvokolonski potek besedila, stranske opombe in opombe pod črto, črkovno paginacijo in izvirno paginacijo tiskarskih pol, latinske, hebrejske, francoske in dele besedil v drugih jezikih ter priloge smo ohranili v tekočem besedilu prevoda, njihovi prevodi pa so v dodatku na koncu knjige.

Ker Slava vojvodine Kranjske ni samo knjiga, temveč je kulturno-zgodovinski spomenik, eden največjih, kar jih premoremo in vrhunska knjižna mojstrovina, je prevod odet v najodličnejše materiale. odlikuje ga izjemen tisk, ročna vezava in lepljenje prilog, zlatotisk, rebrasti hrbet, prvovrstni papir in usnje ter vezava, ki bodo kljubovali vsem izzivom časa. Založnik, Zavod Dežela Kranjska, je to delo izdal v meščanski izdaji, ki obsega 1.500 kaligrafsko oštevilčenih, unikatnih izvodov iz recikliranega usnja, bibliofilska izdaja pa bo štela le 500 oštevilčenih izvodov, v šatulji in s platnicami iz pravega govejega usnja ter z zlato obrezo. Cena kompleta vseh petih knjig meščanske izvedbe je 3500 €, bibliofilske pa 7000 €.

Najbolj prestižne, prve številke bodo tudi letos romale na mesta, kjer je pred dobrimi tremi stoletji živel in delal Valvasor. Prvi izvod gre na grad Bogenšperk, drugi v Cerknico, tretja pa v Krško, kjer je umrl. Pri Primožu Trubarju na Rašici pa bo ostal 'ničelni' izvod, ki je tudi že pripravljen.

Tomaž Čeč
Zavod Dežela Kranjska

ZAVOD DEŽELA KRANJSKA

Matična št.: 3422348, ID DDV: SI14430517, Številka transakcijskega računa: SI56 3300 0000 2876 623
www.slava-vojvodine-kranjske.si

Nekaj besed o Valvasorju in prevajanju Slave vojvodine Kranjske

(Primož Debenjak, dipl. ing, prevajalec iz nemščine)

Polihistor, raziskovalec in pisec Janez Vajkard Valvasor (1641-1693) je danes bržkone najbolj znana osebnost 17. stoletja na Slovenskem. Za njegovo glavno delo, v nemščini napisano Slavo vojvodine Kranjske, natisnjeno leta 1689 v Nürnbergu, ve skorajda sleherni Slovenec. Toda ali to delo zares poznamo?

V 19. stoletju so še vsi učeni ljudje znali nemško, večinoma celo bolje kot slovensko. Zato jim tudi sploh ni prišlo na misel, da bi Valvasorja prevajali, čeprav bi bil tedaj najbrž najprimernejši čas za to, ker časovna oddaljenost še ni bila tako velika kot danes. V dobi, ki je izumila napredek, žal pač ni bilo pravega razumevanja za taka polihistorska dela, za katera so menili, da jih je povozil čas.

Večina Slovencev pozna Slavo v obliki močno skrajšanega prevoda oziroma povzetka Mirka Rupla, ki je v drugi polovici 20. stoletja izšel v različnih izdajah in ponatisih. To Valvasorjevo berilo je vsekakor zanimivo branje, a žal mnogi zmotno mislijo, da je Rupel iz Valvasorja vzel vse, kar je tam vrednega in zanimivega.

Pozneje so se večkrat pojavile ideje o integralnem prevodu Slave, dvakrat bi se bile skoraj uresničile. Tretji poskus pa je bil precej uspešnejši. Leta 2008 je bil posebej v ta namen ustanovljen Zavod Dežela Kranjska in sredi aprila 2009, točno 320 let po izdaji izvirnika, je bil na nekdanjem Valvasorjevem gradu Bogenšperk javnosti predstavljen projekt kompletnega prevoda Slave vojvodine Kranjske, jeseni je izšel prvi del, prav zdaj pa je v tisku drugi del. Slovenska izdaja je zasnovana kot definitivna izdaja Slave v slovenščini in po vseh možnih vidikih karseda sledi izvirniku – po obsegu, stilu, oblikovanju, ujema se tudi oštevilčenje strani. Obsegala bo pet delov: prevode vseh štirih delov izvirnika in še dodatno knjigo s spremljevalnimi študijami. Integralni prevod Slave tako izhaja pozno, a ne prepozno, in lahko bi rekli, da danes Kranjci tako izpolnjujemo svojo obvezo do Valvasorja.

Prevajanje je spričo velike časovne oddaljenosti in sprememb v jeziku seveda velik izziv. Veliko je treba brskati po starih slovarjih, da ugotovimo, kaj so nekatere besede tedaj pomenile. Pri identifikaciji krajevnih imen pa so nam bili v veliko pomoč številni ljudje »na terenu«.

Glede na to, da je Valvasor pisal v tedaj običajni nemščini, ki so jo njegovi sodobniki dobro razumeli, je normalno, da jo je treba preliti ne v starinsko, temveč današnjemu bralcu razumljivo slovenščino. Za nekoliko starinski nadih pa zadošča, če ohranimo za baročni čas običajno razsipno uporabo pridevnikov in prislovov.

Z današnjega stališča je težko opredeliti, za kakšno delo gre, ker je to kombinacija opisov krajev, povzetkov opisov in kronik v drugih knjigah, strokovnih besedil, tehničnih opisov, raznih zanimivosti, anekdot, zgodbic in podobnega. Še najbolj točno je, če rečemo, da gre za enciklopedijo, ki pa drugače kot današnje ni urejena po abecedi.

ZAVOD DEŽELA KRANJSKA

Matična št.: 3422348, ID DDV: SI14430517, Številka transakcijskega računa: SI56 3300 0000 2876 623
www.slava-vojvodine-kranjske.si

V tistem času so bila tovrstna dela precej običajna. Slava pa izstopa po eksaktnosti, po bistveno resnejšem pristopu. Valvasor ni bil zgolj zbiralec in prepisovalec zanimivih zgodb kot marsikateri drug avtor tistega časa, temveč je tudi sam raziskoval in poskušal vse preveriti na kraju samem. Malce presenetljiva pa je tudi velika objektivnost in strpnost ter pisanje skoraj brez predsodkov – in to le dobra štiri desetletja po koncu 30-letne vojne, dotlej največje morije v evropski zgodovini.

Ravno zaradi te eksaktnosti, zanesljivosti in doslednosti je to delo resnično neprecenljiv vir za raziskovanje zgodovine slovenskih krajev v 17. stoletju, pa tudi prej, denimo Valvasorjev opis dogajanja na Kranjskem v času protestantizma je zelo obširen in podroben. Ker je Slava kompletan popis Kranjske, se lahko zanesemo na to, da vsebuje vse, kar je bilo znano, in da tistega, kar ni opisano, pač ni bilo.

Seveda pa gre za čas, ko je bila znanost še v povojih. Valvasorjev doprinos k raziskovanju kraških pojavov, zlasti pa podroben hidrološki opis Cerkniškega jezera je bil tako pomemben, da mu je prinesel članstvo v britanski kraljevi družbi. Ravno v tistem času je Newton odkrival osnove fizike, do preboja na področju kemije pa je prišlo šele v 18. stoletju, v Valvasorjevem času so še kraljevali alkimisti, ki so iskali kamen modrosti, in za tega Valvasor pravilno trdi, da ga ni in ne more biti.

Slava je potemtakem neprecenljivo »okno v preteklost«, skozi branje tega dela sem nam odpira in razkriva svet tistega časa, spoznavamo, kaj so takratni ljudje že vedeli in česa niso vedeli, kakšne so bile njihove navade, kaj je bilo gospodarsko pomembno, v kaj so verjeli, s kakšnimi teološkimi problemi so si belili glavo. Branje Slave nam torej omogoča, da do obisti spoznamo ljudi 17. stoletja. Opisano je vse, od vremena do sadnih sort, od gospodarstva do zgodovinskih dogodkov, in na podlagi tega lahko primerjamo tedanji čas z današnjim. Pri tem nato ugotovimo, da je marsikaj danes povsem drugačno kot tedaj, marsikaj pa se skorajda ni spremenilo.

Za raziskovalce, ki jih zanima 17. stoletje, je Slava prava zakladnica in sicer ravno v svoji kompletni obliki. Težko bi rekli, da je kaj odveč. Tako najdemo okoli 400 let staro pesnitev o idrijskem rudniku v – kot pravi Valvasor – nekoliko šepavih verzih, potem različna poimenovanja krajev, rastlin in živali v takratni slovenščini, ki smo jih zaradi sledljivosti pustili kot citate v besedilu, in sicer tudi takrat, ko ni prave razlike med tedanjim in današnjim imenom. Zanimivo se bere polemika med obema avtorjema o paktu s hudičem, potem Valvasorjeva goreča argumentacija proti kamnu modrosti, kjer je uporabljena tudi beseda idiot. Za ljubiteljskega bralca je Slava izjemno zanimivo branje, zabaval se bo ob zgodbah o čarovnicah, o rudniških škrtih, užival bo v literarnem orisu okrasnih cvetlic, zabavne se mu bodo zdele tudi različne baročne prisposode. Strokovni raziskovalec pa bo v Slavi našel izčrpne opise dogodkov iz tedaj polpretekle zgodovine, podroben tehnični opis idrijskega rudnika živega srebra, opise šeg in navad ter popoln popis vseh knjižnih del kranjskih avtorjev. Za raziskovalce zgodovine slovenskega jezika so dragoceni vsi citati in posamezni izrazi v takratni slovenščini, četudi so dostikrat v kakšnem narečju, pogosto v dolenjščini, ki je bila Valvasorju tudi geografsko najbližja. V Slavi je še dovolj materiala za marsikatero diplomsko nalogo. Zanimiva tema je tudi razmerje med glavnim avtorjem Valvasorjem in njegovim urednikom in soavtorjem, nemškim polihistorjem Erasmusom Franciscijem, ki doslej še ni dokončno raziskano, oziroma kakšen je bil vpliv Franciscija na Valvasorjevo besedilo.

Skratka, Slavo vojvodine Kranjske je tudi v 21. stoletju zanimivo brati in si zasluži kar največje število bralcev.

ZAVOD DEŽELA KRANJSKA

Matična št.: 3422348, ID DDV: SI14430517, Številka transakcijskega računa: SI56 3300 0000 2876 623
www.slava-vojvodine-kranjske.si

Pregled vsebine drugega dela Slave vojvodine Kranjske

Drugi del Slave vojvodine Kranjske sestavljajo 5., 6., 7. in 8. knjiga, ter treh dodatkov.

Peta knjiga, ki jo je tudi spisal Valvasorjev urednik Erasmus Francisci, popisuje narode, ki so nekdanj gospodarili po Kranjskem pred in po vesoljnim potopom. To so ljudstva: Ketim, Japidi, Celti, Skiti, Karni, Karnuti, Iliri, Panonci, Skordiski, Tavriski, Norici, Rimljani, Vandali, Langobardi, Vendi, Slovani, Avari, Huni in Franki.

V prvem dodatku k tej knjigi oriše Valvasor mesta, ki so bila na Kranjskem v času Rimljanov, v drugem pa navaja različne stare napise na kamnih, ki so jih našli na Kranjskem.

V šesti knjigi Valvazor opisuje narodov jezik po posameznih delih dežele, narečja, nošo, šege in navade. Avtor se prav v tej knjigi izkaže za nadvse bistrega opazovalca; njegova slika o tedanjih kranjskih kmetih je tako natančna, da se človeku zdi, kakor bi živel pred tristo leti.

Šesti knjigi sledi dodatek o vseh pomembnejših kranjskih piscih ter njihovih delih; ob koncu pa našteje Erasmus Francisci tudi vsa Valvazorjeva dela.

Sedma knjiga je posvečena religiji. V njej je kup zanimivih podatkov in zgodb o poganskih bogovih, o pokristjanjenju Slovencev, o protestantski veri in kako je ta podlegla krščanstvu, pa tudi o praznovernih običajih, čarovništvu in o religiji in ceremonijah Uskokov.

Osma knjiga pa našteva vse Kranjske svetnike, patriarhe, škofe, redove, župnije, podružnice in cerkve obrede. Tej vsebini pa je dodano še poročilo o izvoru cerkvenega razkola, v katerem so bili nekdanj udeleženi tudi patriarhi v Ogleja.

Več informacij in vpogled v knjige: www.slava-vojvodine-kranjske.si

Za vsa morebitna vprašanja smo vam na voljo na tel. št.: **01 620 77 17** oz. e-naslovu: info@slava-vojvodine-kranjske.si.

Barbara Žnidaršič
Zavod Dežela Kranjska

ZAVOD DEŽELA KRANJSKA

Matična št.: 3422348, ID DDV: SI14430517, Številka transakcijskega računa: SI56 3300 0000 2876 623
www.slava-vojvodine-kranjske.si